

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Lausunto

1 (5)

Dnro V/35928/2023

11.1.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntönnö VN/18557/2023, 3.11.2023

Lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyn asetuseruonnoksesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyn asetuseruonnoksesta. Asetus sisältäisi 1.1.2024 voimaan tulleen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) nojalla annettavan sääntelyn koskien käyttöoikeutta asiakastietoon, sosiaali- ja terveydenhuollon välisen luovutuslupan kohdentamista sekä potilastietojen erityisluojuasta.

Valviran vastaukset lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin:

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

Laajennus on perusteltu.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetuseruonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Ei.

Terveydenhuollossa tehtävää sosiaalityötä (terveyssofiaalityö) ja sen roolia tulisi täsmentää, mukaan lukien tietojenvaihto. Terveydenhuollossa tehtävä sosiaalityö tai sosiaaliohjaus ei käytännössä aina ole yhteydessä hyvinvointialueen sosiaalipalveluihin. Myös kotiutusohitaja tai kotiutuskoordinaattori, selviämisasemapalvelut ja ensisuojuatoiminta, niin sanottu avokatkaisuhoito sekä terveydenhuollossa järjestettävä kuntoutusohjaus puuttuvat asetuseruoksessa tunnistetuista yhteisistä palveluista.

Potilaan jatkohoidosta ja kotiuttamisesta päätävillä terveydenhuollon ammattihenkilöillä tulisi olla samat oikeudet sosiaalihuollon tietoihin kuin hoidon tarpeen arviota tehtäessä, vaikka jatkohoitopäätös ei ole hoidon tarpeen arviointia. Näitä jatkohoit- ja kotiutus päätöksiä tehdään myös laaja-alaisen terveyspalvelun järjestämisen ja toteuttamisen tehtäväkentän ulkopuolella (esimerkiksi kaihileikkaukset, anestesiaa vaativa hammashoito ja päiväkirurgiset tai lyhythoitaisessa kirurgiassa tehtävät toimenpiteet).

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

11.1.2024

Kyllä.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

Kyllä.

Mahdollisen tulkinnanvaraisuuden välttämiseksi asetuksessa tai sitä koskevassa muistiossa olisi syytä tarkentaa, että 18 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalihuollon henkilöstön oikeus tahdosta riippumattoman hoidon ja rajoitustoimenpiteitä koskeviin päätöksiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa koskee nimenomaan erityishuoltolakiin liittyvää työ- ja päivätoimintaa.

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei.

Valvira katsoo, että asiakkaan näkökulmasta asetusluonnoksessa esitetty luovutusluvan kohdentaminen on vaikeasti ymmärrettävä. Asetuksessa esitetään, että terveydenhuollossa luovutuslupa voitaisiin asettaa esimerkiksi palvelutapahtumaan, terveydenhuollon erikoisalalle, palveluysikköön, terveys- ja hoitosuunnitelmaan, potilaskertomustekstiin, aikavälille (myös tuleva aika). Sosiaalihuollossa luovutuslupa voitaisiin asettaa esimerkiksi asiakasasiakirja- ja palvelutehtäväkohtaisesti, palvelutarpeen ja toimintakykyä koskevaan arviointiin sekä merkintään ja palvelupäätökseen. Asiakkaalle voi olla hyvin vaativaa hahmottaa, mihin hän antaa luovutusluvan, koska luovutusluvan kohdentaminen perustuisi asetusluonnoksessa esitetyn mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon rakenteisiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettäviin käsitteisiin, ryhmittelyihin ja luokitteluihin.

Valvira ehdottaa arvioitavaksi, mitkä ovat tarkoituksenmukaiset luovutusluvan tasot sosiaali- ja terveydenhuollossa. Luovutusluvan kohdentamisen tasoja olisi arvioitava asiakkaan itsemääräämisoikeuden lisäksi käytettävyyden, toteutettavuuden ja kustannusten näkökulmista. Valvira katsoo, että esitetty luovutuslupien hyvin monimutkainen malli voisi pahimmillaan vaarantaa asiakkaan tai potilaan itsemääräämisoikeuden, ei edistää sitä.

Asetuksen muistiossa sivulla 11 lukee seuraavasti: Erityisesti yksityisessä terveydenhuollossa haasteena on, että palvelunantajien tiloissa toimii useita muita palvelunantajia, joista kukin on itsenäinen rekisterinpitäjä. Palvelunantajat kuitenkin käyttävät yhteistä tietojärjestelmää, ja ovat usein liittyneenä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin päävastuullisen palvelunantajan kautta ("pääliittyjä"). Asiakkaalle kokonaisuus kuitenkin näyttäytyy yhtenä kokonaisuutena, pääliittyjänä toimivana. Jotta luovutusluvan antaminen olisi asiakkaalle selkeää, sen voisi kohdentaa pääliittyjänä toimivaan palvelunantajaan, ja luovutuslupa sen kautta koskisi myös muita pääliittyjän yhteydessä

11.1.2024

palveluja antavia palvelunantajia.” Valvira toteaa, että vaikka eri palvelunantajat työskentelisivät (esimerkiksi entiset itsenäiset ammatinharjoittajat) samassa palveluyksikössä ja käyttäisivät samaa tietojärjestelmää, palvelunantajat ovat kukin omia rekisterinpitäjiään ja niiden kirjaamat potilastiedot tallennetaan eri rekistereihin sekä paikallisesti että Kanta-palveluissa. Suuren yksityisen palvelunantajan tiloissa voi työskennellä laajasti eri terveydenhuollon ammattihenkilöitä esimerkiksi psykiatreja. Valvira esittää, että luovutuslupaa edellä mainitussa tilanteessa tarkasteltaisiin vielä suhteessa asetuksen tavoitteeseen.

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei.

Valvira viittaa edellisessä kohdassa annettuun vastaukseen. Valviran käsityksen mukaan asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden varmistaminen tulisi asetusluonnoksen esitetyn perusteella olemaan todella vaativa tehtävä, sisältäen runsaasti epäonnistumisen mahdollisuuksia.

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Ei.

Valvira katsoo, että luovutusluvan kohdentamisen variaatioita tulisi arvioida käytettävyyden mutta myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajien näkökulmasta. Koska asetusluonnoksessa esitetyn perusteella luovutusluvan asettamiseen mahdollistetaan suuri määrä variaatioita, tarkoittaa se palveluntarjoajille asiakkaiden ja potilaiden lisääntyvää ohjausta ja neuvontaa. Esitetyn mallin tarkoituksenmukaisuutta tulee tästäkin näkökulmasta arvioida huolellisesti.

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot, että aiemmin tallennetut tiedot)

Ei.

Valvira katsoo, että jos kaikki asetusluonnoksessa esitetyt luovutusluvan variaatiot toteutettaisiin, asetuksen toimeenpano olisi työlästä ja myös taloudellisesti raskasta. Valvira esittää harkittavaksi, että luovutusluvan kohdentamisen variaatioita yksinkertaistettaisiin.

Valvira toteaa, että asiakas- ja potilastietojärjestelmissä asiakirjat on muodostettava asiakirjan muodostamissääntöjen mukaisesti (Potilastiedon arkiston

11.1.2024

toiminnalliset vaatimukset sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmille, luku 3.2.1 Muodosta asiakirja). Jos luovutuslupa voidaan asettaa hyvin pieneen tietoalkioon (potilaskertomusteksti), se voi olla teknisesti ristiriidassa nykyisten asiakirjan muodostamissääntöjen kanssa.

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

Valvira katsoo, että olisi perusteltua tarkastella kokonaisuutena kaikkia palvelunantajiin kohdistuvia muutoksia, jotka aiheuttavat muutostarpeita asiakas- ja potilastietojärjestelmissä. Koska asetus toimeenpannaan käytännössä palvelunantajien ottaessa käyttöön muutokset sisältävän järjestelmäversion, asetuksen toimeenpanon kustannukset valuvat tietojärjestelmäpalvelun tuottajilta edelleen palvelunantajien, esimerkiksi hyvinvointialueiden, maksettavaksi.

Valvira ei ota kantaa yksittäisiin siirtymäsäännöksiin, vaan toteaa yleisesti, että siirtymäsäännöksiin kirjattavat määräajat on oltava realistisesti toteutettavissa ja palveluantajilla käyttöön otettavissa. Siirtymäaikojen tulee olla sellaisia, että tietojärjestelmäpalvelun tuottajalla ja palvelunantajalla on tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa vaaditut toimenpiteet niiden puitteissa.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä.

11.1.2024

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairaudesta tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä.

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä.

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Valviran näkemyksen mukaan asetuksen 4, 16 ja 26 §:ää tulisi selkiyttää esimerkiksi toteamalla käyttöoikeuden koskevan tilanteita, joissa asiakastietojen käyttö on välttämätöntä ammattihenkilön tehtävien ja/tai asiakkaan hoidon/palvelun kannalta. Vastaavat täsmennykset olisivat perusteltuja myös 24 §:n ICT-tekniikan henkilöstön työtehtävien ja 25 §:n arkistotoimen ja asiakirjahallinnon työtehtävien hoitamisen kannalta välttämättömien tietojen osalta.

Asetuksessa tulisi huomioida osana kokonaisuutta myös kotiin järjestettävät hätäauttamispalvelut, jotka eivät ole kotihoidon tukipalveluna tuotettavia auttamispalveluita. Käytännössä voi olla epäselvää, milloin hätäauttamispalvelut ovat sosiaalipalveluja, ja milloin kyse on yksityisestä turvallisuuspalvelusta.

Valvira nostaa esille myös optisella alalla käytettävät tietojärjestelmät. Koska Kanta-palvelut palauttaa luovutushaussa palvelunantajalle kaikki potilaan tiedot, on todella tärkeää, että palvelunantajalla on käytössä järjestelmä, jossa on teknisesti rajoitettu näkemästä potilastietoja, jotka eivät ole kyseisen toiminnan kannalta välttämättömiä.

Valvira korostaa, että erityisesti salassapidettävien tietojen käsittelyä koskevalta sääntelyltä vaaditaan selkeyttä. Selkeä lainsäädäntö palvelee sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien tarpeita toiminnan lainmukaisuuden varmistamiseksi, vähentää valvojan viranomaisen hallinnollisen ohjauksen tarvetta sekä varmistaa sosiaalihuollon asiakkaan ja terveydenhuollon potilaan oikeuksia.

Ratkaistu: 11.01.2024
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Vuorinen Päivi, Lakimies

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu
asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.